

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-2>

УДК 339.92

МЕХАНІЗМИ АКТИВІЗУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

MECHANISMS FOR ACTIVATING INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Георгіаді Неллі Георгіївна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8348-5458>

Стефанський Юрій Степанович

аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-8518-6476>

Heorhiadi Nelli, Stefanskyi Yurii

Lviv Polytechnic National Univesity

Дана стаття присвячена механізмам активізації міжнародних економічних відносин в умовах безпекових викликів. Обґрунтовано, що дослідження сутності та видів механізмів активізації міжнародних економічних відносин важливе для розуміння та прогнозування динаміки міжнародних економічних процесів. Воно може допомогти у визначенні оптимальних стратегій для сприяння ефективному взаємодії між країнами та забезпечення стійкого економічного зростання в умовах глобальних викликів. У статті детально розглянуто такі механізми, як відкриття ринків і лібералізація торгівлі, угоди про вільну торгівлю та економічну інтеграцію, приваблення іноземних інвестицій, розвиток інфраструктури, підтримка експорту, міжнародна економічна дипломатія, розвиток цифрової економіки та електронної торгівлі, нормативно-правове регулювання, соціальна відповідальність та стійкий розвиток. Наведено приклади успішної реалізації даних механізмів.

Ключові слова: механізм, активізування, міжнародні економічні відносини, глобалізація, безпекові виклики.

This article is devoted to examining the mechanisms that facilitate the activation of international economic relations in the context of contemporary security challenges. It is argued that the essence of these activation mechanisms lies in a series of strategies and methods aimed at increasing and enhancing international trade, investment, financial exchange, and other forms of economic interaction between countries. These mechanisms may include political, economic, legal, and social instruments. The significance of studying these mechanisms as a key aspect for understanding and forecasting the dynamics of international economic processes in a global context is demonstrated. The authors argue that understanding these mechanisms allows for the development of effective strategies to promote international cooperation among countries and ensure sustainable economic growth in the complex conditions of the modern world. The article analyzes key mechanisms for activating international economic relations, such as market opening and trade liberalization, free trade agreements and economic integration, attracting foreign investment, infrastructure development, export support, international economic diplomacy, the development of digital economy and e-commerce, regulatory and legal frameworks, social responsibility, and sustainable development. The authors provide specific examples of successful implementation of these mechanisms, which demonstrate their effectiveness and importance for international economic cooperation. The article also highlights the importance of adapting mechanisms to contemporary security challenges, such as global crises and conflicts, pandemics, and climate change. Strategies for ensuring the stability of international economic relations in changing conditions are discussed. Attention is also drawn to the significance of innovative technologies and their impact on the modernization of economic processes. The article presents a comprehensive approach to understanding and applying the mechanisms for activating international economic relations in the context of contemporary geopolitical and economic realities.

Keywords: mechanism, activation, international economic relations, globalization, security challenges.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження механізмів активізації міжнародних економічних відносин визначається низкою чинників. У сучасному глобалізованому світі міжнародні економічні відносини стають все більш важливим фактором для економічного зростання країн, сприяючи розвитку торгівлі, інвестицій та технологічного обміну. Сучасна політична ситуація в світі характеризується значною кількістю глобальних викликів, таких як кризи безпеки, геополітичні конфлікти та економічні нестабільності. Дослідження сутності та видів механізмів активізації міжнародних економічних відносин важливе для розуміння та прогнозування динаміки міжнародних економічних процесів. Наукова проблема полягає у вивченні механізмів активізації міжнародних економічних відносин в умовах безпекових викликів, включаючи аналіз ефективних інструментів та стратегій для збільшення міжнародної торгівлі та інвестицій у політично нестабільних умовах. Це передбачає вивчення взаємозв'язку між економічними та безпековими аспектами міжнародних відносин та розробку підходів до співпраці між країнами з метою забезпечення стійкого та ефективного функціонування міжнародних економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження наукової літератури показало, що Winters L., McCulloch N., McKay A. [1], Siddiqui K. [2] проаналізували різні аспекти відкриття ринків та лібералізації торгівлі, включаючи їх вплив на бідність, економічний розвиток, інвестиції, та порядок лібералізації балансу платежів. Дослідження Maggi G., Ossa R. [3], Lopez O. D., Carvajal A. [4] присвячені угодам про вільну торгівлю та економічної інтеграції, включаючи їх вплив на торгівлю, економічний розвиток та міжнародні відносини. Праці Jensen Nathan M. [5], Harding Torfinn, Javorcik B. [6] стосуються ключових векторів залучення іноземних інвестицій, включаючи вплив політичних режимів, макро-економічні фактори, ефекти відтоку знань та вплив на якість експорту. Публікації Woolcock S., Bayne N. [7] розкривають аспекти міжнародної економічної дипломатії, включаючи прийняття рішень у міжнародних економічних відносинах, вплив економічної дипломатії на торгівлю та інвестиції, а також роль дипломатії у формуванні міжнародної економічної політики. Дослідження Farrell H., Newman A. L. [8], Marginson P. [9] охоплюють широкий спектр аспектів нормативно-правового регулювання у міжнародному економіч-

ному контексті, включаючи взаємодію між приватними та міжнародними стандартами, історичний інституціоналізм у міжнародній політичній економії, конституційний плюралізм та багаторівневе управління глобальними громадськими благами, а також регулювання умов праці та інвестицій у контексті глобалізації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Поза увагою науковців залишилась систематизація знань про механізми активізації міжнародних економічних відносин та їх вплив на різні аспекти економічного розвитку, встановлення взаємозв'язків між цими механізмами та результатами їх впровадження, а також ідентифікація недоліків і можливостей для подальшого дослідження та розвитку політики, спрямованої на покращення ефективності міжнародної економічної співпраці та забезпечення сталого економічного розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сутності механізмів активізування міжнародних економічних відносин, визначення їх видів, встановлення взаємозв'язків між цими механізмами і результатами їх впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність механізмів активізування міжнародних економічних відносин полягає у низці стратегій і методів, спрямованих на збільшення та покращення міжнародної торгівлі, інвестицій, фінансового обміну та інших форм економічної взаємодії між країнами. Ці механізми можуть включати політичні, економічні, юридичні та соціальні інструменти. Основною метою є стимулювання економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку, залучення іноземних інвестицій та розвиток міжнародної співпраці.

На основі огляду та критичного аналізу праць зазначених науковців у табл. 1. виокремлено основні механізми активізування міжнародних економічних відносин. Активізація міжнародних економічних відносин вимагає комплексного підходу, який включає як внутрішні реформи, так і активну зовнішньоекономічну діяльність, спрямовану на розширення міжнародного співробітництва та підвищення глобальної конкурентоспроможності. Більш ретельно розглянемо кожен з механізмів, наведених у табл. 1.

Відкриття ринків і лібералізація торгівлі є передбачає послаблення або повне відмінення торговельних бар'єрів, таких як мита,

квоти та інші обмеження, що стоять на шляху вільного переміщення товарів, послуг, капіталу та робочої сили між країнами. Лібералізація торгівлі сприяє зростанню ефективності світової економіки через спеціалізацію країн на виробництві та експорті товарів та послуг, в яких вони мають порівняльні переваги. Відкриття ринків також забезпечує країнам доступ до міжнародних ринків капіталу, сприяє притоку іноземних інвестицій, що є важливим фактором економічного зростання та модернізації. Інвестиції допомагають покращити інфраструктуру, технології та управлінські практики, що, в кінцевому підсумку, підвищує продуктивність та конкурентоспроможність національних економік на міжнародному рівні.

Прикладом застосування цього механізму можна вважати Угоду про вільну торгівлю між США та Канадою, підписану 1988 р. Ця угода значно знизил митні тарифи та інші торгові бар'єри між країнами, що призвело до значного зростання обсягів торгівлі та взаємних інвестицій. Також підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в 2014 р. відкрило широкі можливості для українських експортерів на європейських

ринках шляхом зниження митних тарифів та гармонізації стандартів

Угоди про вільну торгівлю та економічну інтеграцію передбачають зниження або повне скасування митних тарифів, квот, імпорتنних обмежень та інших торговельних бар'єрів, що сприяє збільшенню обсягів торгівлі між країнами. Основою цих угод є також гармонізація стандартів, норм і правил, що уніфікує вимоги до продукції та послуг, забезпечуючи вищу якість та безпеку для споживачів. Економічна інтеграція охоплює співпрацю в таких сферах, як інвестиції, захист інтелектуальної власності, екологічні стандарти та трудове законодавство, що підвищує прозорість та передбачуваність бізнес-середовища. На глибшому рівні економічної інтеграції, такі угоди можуть передбачати створення спільних ринків, де вільно переміщуються не тільки товари та послуги, але й капітал та робоча сила, а також формування економічних союзів зі спільною зовнішньою торговельною політикою.

Європейський Союз є прикладом успішної економічної інтеграції та укладення угод про вільну торгівлю. Починаючи з формування Європейської спільноти в 1957 р. та подальшого розвитку, угоди між країнами-членами

Таблиця 1

Механізми активізування міжнародних економічних відносин

Перелік механізмів	Сутність механізмів
Відкриття ринків і лібералізація торгівлі	Зниження митних тарифів та інших бар'єрів для міжнародної торгівлі сприяє збільшенню обсягів експорту та імпорту.
Угоди про вільну торгівлю та економічну інтеграцію	Підписання регіональних та міжнародних угод, що спрощують торгівлю між країнами-членами.
Приваблення іноземних інвестицій	Створення сприятливого інвестиційного клімату через законодавчі гарантії, податкові пільги та спрощення процедур для іноземних інвесторів.
Розвиток інфраструктури	Інвестиції у транспорт, енергетику, зв'язок та іншу інфраструктуру для поліпшення торговельної логістики та доступу до міжнародних ринків.
Підтримка експорту	Державні програми підтримки експортерів, включаючи фінансування, страхування експортних кредитів, маркетингову та консультативну підтримку.
Міжнародна економічна дипломатія	Активна участь у міжнародних економічних форумах, організаціях та переговорах для захисту національних економічних інтересів.
Розвиток цифрової економіки та електронної торгівлі	Стимулювання розвитку та інтеграції цифрових технологій у міжнародні економічні процеси.
Нормативно-правове регулювання	Удосконалення законодавства з метою гармонізації з міжнародними стандартами та правилами.
Соціальна відповідальність та стійкий розвиток	Інтеграція принципів соціальної відповідальності та стійкого розвитку у міжнародну економічну діяльність.

Джерело: побудовано авторами

ЄС сприяли створенню одного з найбільших світових ринків та підвищенню економічного зростання в регіоні. Підписання Угоди про глибоку та вільну торгівлю з Канадою (СЕТА) в 2017 р. відкрило для українських компаній нові можливості на канадському ринку, забезпечивши їм прямий доступ до цього важливого торговельного партнера.

Залучення іноземних інвестицій має на меті приваблення капіталу з-за кордону для фінансування різноманітних проектів, від великих промислових підприємств до малих і середніх підприємств, що сприяє економічному зростанню, створенню робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності національних економік. Іноземні інвестиції можуть надходити у формі прямих інвестицій, коли інвестори купують частку в місцевих компаніях або створюють нові підприємства, або у формі портфельних інвестицій, які включають купівлю акцій та облігацій. Однак, саме прямі іноземні інвестиції найчастіше асоціюють з глибокою економічною інтеграцією, оскільки вони забезпечують не тільки капітал, але й передачу технологій, знань, управлінських навичок та доступ до нових ринків. Країни застосовують різні стратегії для залучення іноземних інвестицій, зокрема поліпшення інвестиційного клімату через стабілізацію економічного та політичного середовища, зниження податкового навантаження на інвесторів, створення спеціальних економічних зон з пільговим режимом для бізнесу, а також захист прав власності та інвестицій.

Китай є прикладом успішної стратегії приваблення іноземних інвестицій. Запровадження спеціальних економічних зон, великих інфраструктурних проектів та податкових пільг для іноземних компаній прискорило притік інвестицій у китайську економіку, сприяючи її розвитку та підвищенню конкурентоспроможності. Україна активно працює над покращенням інвестиційного клімату шляхом удосконалення законодавства та надання податкових пільг для іноземних інвесторів. Наприклад, спеціальні економічні зони, такі як "Львів-технополіс", привертають іноземний капітал у сферу інноваційних технологій.

Розвиток інфраструктури охоплює широкий спектр об'єктів, включаючи транспортні мережі, енергетичні системи, комунікації та управління водними ресурсами, які є критично важливими для підтримки торгівлі, інвестицій та загального економічного розвитку. Інвестиції в інфраструктуру сприяють підвищенню ефективності виробництва та

зниженню витрат на логістику, що, в свою чергу, покращує конкурентоспроможність товарів і послуг на міжнародних ринках. Крім економічних переваг, розвиток інфраструктури має важливе соціальне значення, покращуючи доступність освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг, що підвищує загальний рівень життя населення. Ефективний розвиток інфраструктури вимагає значних інвестицій та стратегічного планування з боку держави, включаючи визначення пріоритетів, залучення приватного сектору через партнерство держави та приватних інвесторів, а також забезпечення прозорості та відповідальності у використанні ресурсів.

Ініціатива "Один пояс, один шлях" (Belt and Road Initiative) Китаю є прикладом успішного розвитку інфраструктури. Цей проект, запущений у 2013 р., спрямований на будівництво транспортних шляхів, морських портів та іншої інфраструктури в країнах Азії, Європи та Африки, що сприяє збільшенню міжнародної торгівлі та інвестицій. Також модернізація та розширення інфраструктури портів, залізниць та доріг сприяє поліпшенню торговельної логістики України та сприяє збільшенню обсягів зовнішньої торгівлі

Підтримка експорту передбачає створення сприятливих умов для збільшення обсягів експорту товарів і послуг, що сприяє росту економіки, залученню інвестицій та покращенню конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Один із основних способів підтримки експорту – це надання фінансової підтримки експортерам (надання кредитів під експортні операції за пільговими умовами, страхування ризиків експорту та гарантії повернення коштів). Держави також можуть здійснювати різноманітні промоційні заходи для підтримки експорту (участь у міжнародних виставках та ярмарках, організація торгових місій, рекламні кампанії для просування виробів на зовнішніх ринках тощо). Підтримка експорту також може включати спеціальні програми і заходи для стимулювання інновацій та підвищення якості продукції, що допомагає експортерам займати більш вигідні позиції на світовому ринку і конкурувати з іншими виробниками (фінансування досліджень і розвитку, надання пільгових кредитів на впровадження нових технологій або навіть надання консультаційних послуг для покращення управлінської ефективності підприємств).

Японія успішно застосовує програму підтримки експорту, що включає фінансування, страхування експортних кредитів та консуль-

тативну підтримку для японських експортерів. Ця програма допомагає японським компаніям розширювати свою присутність на міжнародних ринках та зміцнювати їх конкурентні позиції. Програма "Export Promotion Office", запущена урядом України, надає підтримку українським експортерам шляхом надання консультацій, участі у виставках та фінансової підтримки для розвитку експортних потенціалів.

Міжнародна економічна дипломатія – це комплекс дій та ініціатив, які спрямовані на вирішення економічних питань та підтримку інтересів країни на міжнародній арені через дипломатичні засоби. Сутність цього механізму полягає в тому, щоб використовувати дипломатичні канали і засоби спілкування для здійснення економічних впливів, сприяти розвитку торгівлі, інвестицій та співпраці між країнами. Одним з основних завдань міжнародної економічної дипломатії є ведення переговорів та укладення угод з іншими країнами на торговельні та економічні питання. Це може включати укладання торговельних угод, угод про вільну торгівлю, податкові конвенції та інші документи, які регулюють взаємовідносини у сфері економіки. Міжнародна економічна дипломатія включає в себе активне сприяння економічним інтересам країни через різноманітні ініціативи та програми. Це може бути підтримка експорту, залучення іноземних інвестицій, розвиток торговельних відносин та сприяння вирішенню економічних конфліктів. Важливою складовою міжнародної економічної дипломатії є підтримка міжнародних економічних організацій, таких як Всесвітня торговельна організація (ВТО), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та інші. Участь у таких організаціях надає країні можливість впливати на формування міжнародної економічної політики та стандартів, а також сприяє вирішенню спільних економічних проблем.

Участь країн у міжнародних економічних організаціях, таких як Світова торговельна організація (СТО), сприяє вирішенню торгових спорів та встановленню спільних стандартів у міжнародній торгівлі. Участь України у міжнародних економічних форумах та організаціях, таких як Всесвітній економічний форум у Давосі, допомагає просувати інтереси країни на міжнародній арені та залучати іноземні інвестиції.

Розвиток цифрової економіки та електронної торгівлі включає в себе використання інформаційних технологій (ІТ) та Інтернету для

проведення бізнесу, обміну товарів та послуг, комунікації та співпраці між компаніями та країнами. Цифрова економіка та електронна торгівля сприяють зростанню міжнародної торгівлі. Завдяки Інтернету та електронним платформам підприємства можуть легко знаходити нових партнерів та клієнтів по всьому світу, що сприяє збільшенню обсягів експорту та імпорту. Цифрові технології дозволяють оптимізувати процеси поставок, зменшуючи витрати та час на доставку товарів. Електронна торгівля дозволяє компаніям легко входити на нові ринки та розширювати свою діяльність за межами власної країни. Це створює нові можливості для інвестування та розвитку бізнесу, сприяючи створенню робочих місць та економічному зростанню. Завдяки цифровим технологіям підприємства можуть легко створювати та управляти своїми онлайн-магазинами, просувати свої товари та послуги через соціальні медіа та інтернет-рекламу. Amazon є прикладом успішної цифрової платформи для міжнародної торгівлі, яка дозволяє малим та середнім компаніям з усього світу займатися електронною торгівлею та експортувати свої товари на глобальні ринки. Розширення доступу до Інтернету та розвиток цифрових технологій в Україні сприяє розвитку електронної торгівлі та залученню українських компаній до міжнародних електронних ринків.

Нормативно-правове регулювання передбачає встановлення стандартів, правил і процедур, що регулюють ці процеси та сприяють стабільності і прозорості в міжнародних економічних відносинах. Нормативно-правове регулювання включає в себе укладання міжнародних угод, торговельних договорів, міжнародних конвенцій та інших документів, які встановлюють правила та умови торгівлі товарами та послугами між країнами. Ці угоди містять положення про митні тарифи, квоти на імпорт, правила про походження товарів та інші важливі аспекти торгівлі. Нормативно-правове регулювання включає в себе також регулювання інвестиційної діяльності міжнародних компаній. Це охоплює укладання подвійних податкових угод, угод про захист інвестицій, правила щодо власності та контролю над інвестиціями, а також процедури врегулювання спорів між інвесторами та державами. До інших аспектів нормативно-правового регулювання входить контроль за фінансовими операціями, регулювання валютного обміну, боротьба з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, а також

захист прав інтелектуальної власності. Угода про комплексну та партнерську торгівлю між Канадою та Європейським Союзом (СЕТА) є прикладом успішного нормативно-правового регулювання. Ця угода встановлює стандарти та правила, що сприяють полегшенню торгівлі та інвестиціям між сторонами.

Соціальна відповідальність та стійкий розвиток – це механізм активізації міжнародних економічних відносин, що спрямований на забезпечення економічного зростання та покращення якості життя за умов врахування соціальних, екологічних та етичних аспектів. Сутність цього механізму полягає в балансуванні економічних, соціальних та екологічних інтересів у міжнародних економічних відносинах. Це означає, що підприємства повинні враховувати не лише фінансові інтереси, а й вплив своєї діяльності на спільноту, працівників, клієнтів, довкілля та суспільство в цілому. Стійкий розвиток передбачає, що економічне зростання має відбуватися без погіршення якості життя майбутніх поколінь та збереження природних ресурсів. Це включає використання екологічно стійких технологій, зменшення викидів шкідливих речовин та забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та соціального захисту для всіх шарів суспільства. Узгодження соціальних, екологічних та економічних аспектів сприяє стабільним та ефективним міжнародним економічним відносинам та сприяє довгостроковому процвітанню суспільства.

Ініціатива UN Global Compact (Глобальний пакт ООН) запущена в 2000 р., об'єднує під-

приємства, міжнародні організації та цивільне суспільство з метою просування соціальної відповідальності та стійкого розвитку. Підприємства, які приєднуються до Глобального пакту, зобов'язуються дотримуватися 10 загальноприйнятих принципів у сферах прав людини, праці, довкілля та боротьби з корупцією. Ці принципи є основою для побудови стійких та етичних бізнес-практик у міжнародних економічних відносинах. Удосконалення законодавства у сфері торгівлі та інвестицій з метою гармонізації з європейськими стандартами та нормами дозволяє Україні залучати іноземні інвестиції та розвивати експорт.

Висновки. Таким чином, розглянуті механізми активізування міжнародної економічної діяльності (відкриття ринків і лібералізація торгівлі, угоди про вільну торгівлю, приваблення іноземних інвестицій, розвиток інфраструктури, підтримка експорту, міжнародна економічна дипломатія, розвиток цифрової економіки та електронної торгівлі, нормативно-правове регулювання, соціальна відповідальність та стійкий розвиток) виконують ключову роль у забезпеченні міжнародної економічної співпраці та сталого розвитку. Шляхом застосування цих механізмів країни можуть сприяти збільшенню торговельних оборотів, привабленню інвестицій, підвищенню конкурентоспроможності та поліпшенню життєвого рівня свого населення. Ці механізми допомагають створити сприятливі умови для розвитку бізнесу та співпраці між країнами на основі взаємовигідних угод і принципів.

REFERENCES:

1. Winters L., McCulloch N., McKay A. (2004). Trade Liberalization and Poverty: The Evidence So Far. *Journal of Economic Literature*, 42(1). DOI: <https://doi.org/10.1257/002205104773558056>
2. Siddiqui K. (2016). International Trade, WTO and Economic Development. *World Review of Political Economy*, 7(4). DOI: <https://doi.org/10.13169/WORLREVIPOLIECON.7.4.0424>
3. Maggi G., Ossa R. (2020). The Political Economy of Deep Integration. NBER Working Paper Series. DOI: <https://doi.org/10.3386/w28190>
4. Lopez O. D., Carvajal A. (2020). The Trade Effects of Regional Agreements and Economic Integration Processes in Europe, South America, and North America. DOI: <https://doi.org/10.5354/0719-9368.2020.57980>
5. Jensen Nathan M. (2003). Democratic Governance and Multinational Corporations: Political Regimes and Inflows of Foreign Direct Investment. International Organization. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818303573040>.
6. Harding Torfinn, Javorcik B. (2012). Foreign Direct Investment and Export Upgrading. *Review of Economics and Statistics*. DOI: https://doi.org/10.1162/REST_a_00226
7. Woolcock S., Bayne N. (2011). The New Economic Diplomacy: Decision-Making and Negotiation in International Economic Relations. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315555195>
8. Farrell H., Newman A. L. (2010). Making global markets: Historical institutionalism in international political economy. *Review of International Political Economy*. DOI: <https://doi.org/10.1080/09692291003723672>
9. Marginson P. (2016). Governing Work and Employment Relations in an Internationalized Economy. *ILR Review*. DOI: <https://doi.org/10.1177/0019793916654891>